

DREPTURILE OMULUI DIN PERSPECTIVA PRINCIPALELOR INSTITUȚII INTERNAȚIONALE CU PREOCUPĂRI ÎN DOMENIU

*Lector universitar dr. Eufemia VIERIU,
Universitatea Petrol-Gaze din Ploiești*

Abstract:

Human rights are only respected if they are known and for them to be known they must be learned. Every human must have the knowledge of his own rights and must learn to respect the other's rights. The human rights emerged from the natural right, and not respecting these rights entirely harm the natural human right; thus, the members of the society and the state institutions must understand and accept the principle of the human rights concept and to comply with them. The education for knowing and respecting the human rights have a crucial role in founding a propitious environment for the state's actions in this domain.

Keywords: human rights, natural right, the universal declaration of the human rights, the exercise of the human rights

O perspectivă istorică

Istoria drepturilor omului a fost un proces îndelung și dramatic, care coboară până în zorile antichității, proces istoric care a privit toate popoarele lumii. Nivelul de protecție a drepturilor omului atins în prezent este rodul unei lungi istorii, care a parcurs mai multe etape, din cele mai îndepărtate timpuri până în zilele noastre.

Principiile de libertate și dreptate au străbătut veacurile și milenii și au fost ca un fir roșu în istoria popoarelor lumii. Ființa umană este prezentă în toate epocile de pe toate continentele, astfel sunt promovate reguli de dreptate socială în raporturile sociale dintre oameni și dintre state.

În Codul lui Hamurabi, 1700 de ani î.Hr sunt reglementate reguli de dreptate socială pentru toți supușii Imperiului Babilonian. De asemenea, în marile epopei indiene, ființa umană este tratată și este scos în evidență drepturile sale naționale.

În cultura egipteană antică există un cod moral de comportament al omului în viață descris în Cartea Morților. În concepția budistă toți oamenii erau egali în demnitate și valoare socială.

De asemenea, în vechea Chină, Confucius (541 - 479 î.Hr) era străbătut de gândul pe care-l propaga oamenilor, că o societate armonioasă nu poate fi posibilă, numai dacă oamenii sunt conștienți de principii de înaltă moralitate pentru desvârșirea unui efort comun continuu, spre binele întregii societăți. Dovada acestui efort comun și continuu sunt operele sociale edificate de toți membrii societății chineze.

Marele Zid Chinezesc a fost construit pentru apărarea vieții și valorilor sociale edificate de oameni, împotriva năvălitorilor barbari.

În concepția filosofilor chinezi antici, omul este acela care face legătura dintre lumea materială și cea spirituală, iar omul trebuie să fie în continuă armonie socială și să se mântuiască cu cea cerească.

De aici nevoia de perfecționare morală și socială în relațiile interumane. Prin reflecțiile filosofice ale gânditorului grec Protagoras, acum mai bine de 2400 de ani, acesta afirmă că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, astfel sugerând și ideea de drepturi ale omului.

Drepturile omului izvorăsc din dreptul natural, deci sunt drepturi firești, nesocotirea acestor drepturi, prejudicială în totalitate, dreptul firesc al omului.

În Tragedia lui Sofocle, Antigona revendică în fața regelui din Teba – Creon, dreptul natural de a-și venera și onora morții. Astfel invocă legile superioare, împotriva legilor umane deoarece aceste legi superioare „sunt creația divină”.

Creștinismul nu mai putea tolera sclavia, eliminarea și furtul de terenuri, iar în Evangheliile sunt scrise: oricând este împotriva firii umane, a legii naturale trebuie respins, eventualele legi care aduc atingere drepturilor naturale ale persoanei umane”. De aceea Biblia, textul de bază al creștinismului, respinge rasismul, deoarece toți oamenii au un strămoș comun: Adam și Eva.

Sfântul Apostol Pavel subliniază în scrierile sale că „*Toți suntem fii ai lui Dumnezeu, prin credința pe care o avem în Isus Hristos: nu mai există diferență între rob și liber, între bărbat și femeie*”.

În religia islamică, omul are obligația și menirea de a salva lumea, iar idealul omului este de a conferi onoare și demnitate întregii omeniri, de a elimina exploatarea și opresiunea.

În Europa, Iluminismul prin prezența unor juriști, filosofi și gânditori politici, care au contribuit fundamental la dezvoltarea ideilor despre stat și om despre relația putere – individ, despre suveranitate și libertate, s-a dezvoltat ideea universalității dreptului inerent naturii umane în instituțiile politice.

Platon, marele filosof antic (427-346 î.Hr.), considera că guvernarea cetății este o activitate centralizată, unde poate fi atinsă fericirea oamenilor, printr-o educație socială.

Un alt mare filosof antic Aristotel (384-322 î.Hr.), socotea că statul este o asociație de oameni liberi și egali de cetățeni, care participă la viața socială și politică. Legile trebuie să fie raționale și să domnească în societate, nimeni neputând să fie mai presus de lege.

Drepturile nu trebuiau confundate cu privilegiile, drepturile aparțineau tuturor, prin simplul fapt că toți erau ființe umane înzestrate cu rațiune.

Cicero (106-43 î.Hr.) afirmă că rolul statului era acela de a proteja drepturile omului și respectul legalității pentru toți oamenii.

Primul document din dreptul internațional al drepturilor omului în care se puneau bazele principale referitoare la respectarea și protecția drepturilor omului a fost Declarația Universală a Drepturilor Omului.

La 10 decembrie 1948, Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a proclamat declarația universală a drepturilor omului „*ca ideal comun spre care trebuie să tindă toate popoarele și națiunile, pentru că toate persoanele și toate organele societății să se străduiască, având această Declarație permanent în minte, care prin învățarea și educația, să dezvolte respectul pentru aceste drepturi și libertăți și să asigure prin măsuri progresive, de ordin național și internațional, recunoașterea și aplicarea lor universală și efectivă*”.

Organizația Națiunilor Unite, OIM, OMS, UNESCO, FAO, aproximativ 100 de instrumente internaționale (convenții, pacte, protocoale) enunțează peste 60 de drepturi și libertăți ale omului, și corelativ îndatoririle individului, la care se adaugă alte documente-declarații, rezoluții și altele (1).

Problematika drepturilor omului este prevăzută și de alte instituții, precum: Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa, Organizația Statelor Americane, Organizația Unității Africane, Carta de la Paris, Convenția Americană privind drepturile omului (Pactul de la San Jose din Costa Rica), Carta Africană a drepturilor omului și drepturilor popoarelor.

Sintetic, opera înfăptuită de Națiunile Unite într-o jumătate de veac de activitate se prezintă astfel:

Cinci acte constitutive ale ONU și ale unor instituții specializate cum sunt Carta Națiunilor Unite, Convenția UNESCO, Constituția OMS și Constituția FAO, tratează problematica drepturilor omului, iar alte cinci instrumente juridice cum sunt: Declarația

universal a drepturilor omului, Pactul internațional referitor la drepturile economice, sociale și culturale, Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice, plus cele două protocoale adiționale la acesta din urmă formează Carta Internațională a Drepturilor Omului.

În opinia teoreticienilor și doctrinarilor drepturilor omului, acestea se clasifică în drepturi individuale și drepturi colective.

În prima categorie (drepturi individuale) sunt cuprinse următoarele:

- dreptul la integritate fizică și mentală care cuprinde dreptul la viață, la libertate, la securitatea persoanei, interzicerea sclaviei, a muncii forțate;
- dreptul la conștiință și acțiune (libertatea de opinie, de exprimare, libertatea de circulație);
- dreptul la justiție în condițiile stabilite de lege (dreptul la asistență din partea unui apărător, neretroactivitatea legii);
- drepturi politice (dreptul de a alege, dreptul de a fi ales);
- drepturi sociale, economice, culturale (dreptul la muncă, dreptul la un nivel de viață suficient, dreptul la securitate socială, la cultură).

Printre drepturile colective se numără: dreptul persoanelor de a dispune de ele însele, dreptul la suveranitate permanentă asupra resurselor naturale, dreptul la dezvoltare.

Un rol în aplicarea drepturilor omului îl au și diverse ministere, parlamente și tribunale internaționale.

De asemenea, de problematica drepturilor omului se preocupă un mare număr de organizații neguvernamentale, sindicatele, biserica, mass media și alte instituții naționale.

Dintre cele 4000 de organizații neguvernamentale (2), un mare număr dintre ele acționează în domeniul drepturilor omului. Unele ONG-uri au fost create pentru a acționa pe plan internațional sau regional, altele numai în cadrul unui stat. Pentru a-și îndeplini cu adevărat rolul lor, organizațiile neguvernamentale care se ocupă de drepturile omului nu trebuie să fie antiguvernamentale și nici în solda unor guverne, adică să servească la camuflarea violărilor drepturilor omului de care acestea sunt responsabile. Ele trebuie să fie conștiente de drepturile omului la nivel național, regional și internațional.

Diversitatea ONG-urilor se manifestă și în varietatea funcțiilor pe care le îndeplinesc.

După obiectivele pe care le urmăresc ONG-urile, acestea sunt:

- care au ca principal obiectiv protecția drepturilor omului,
- care acționează în mai multe domenii, problematica drepturilor omului constituind unul dintre programele sau proiectele lor,
- care se interesează de drepturile omului fără a face din acestea un obiectiv general sau o subdiviziune a problemelor pe care le tratează,
- care au ca obiectiv educarea populației în spiritul respectului față de valorile generale umane.

În opinia autorilor Irina Moroianu Zlătescu, Radu Demetrescu, un rol principal în protecția drepturilor omului îl are instituția ombudsman-ului, care poate fi o persoană fizică sau o persoană morală numită de regulă de Parlament în baza Constituției sau a unei legi speciale. Principala funcție a ombudsman-ului este de a proteja drepturile indivizilor care se consideră victime ale unei injustiții din partea administrației.

El primește plângeri pe care le anchetează, având acces la toate documentele autorităților de stat și în final formulează o recomandare sub formă de declarație, în cazul în care nu se dă curs recomandării, el poate supune Parlamentului, un raport ad-hoc. Ca regulă generală, nu se poate adresa o plângere ombudsman-ului decât după epuizarea tuturor căilor legale de recurs.

De asemenea, el poate juca și un rol de mediator imparțial între individul care se consideră lezată și administrație.

În opinia autorilor Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, în unele state au fost create instituții specializate pentru protecția unor grupuri vulnerabile (handicapați, alienați mintal) sau minorități etnice, lingvistice, religioase, străini, migranți, refugiați, copii, femei, și rasi. De regulă, aceste instituții specializate sunt create pentru a promova o politică socială elaborată de guverne pentru a proteja aceste grupuri.

Funcția lor principală este de a ancheta plângerile formulate de membrii grupurilor respective neavând niciun drept de a formula o decizie executorie sau de a angaja o acțiune în justiție.

S-a subliniat nu odată că drepturile omului sunt respectate în măsura în care sunt cunoscute și ele sunt cunoscute în măsura în care sunt învățate. În opinia autorilor Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman (3), educația, învățământul, informația reprezintă o activitate distinctă, în primul rând a puterilor publice și instituțiilor statale, dar și a organizațiilor neguvernamentale și marelui public, care trebuie să înțeleagă și să accepte principiul conceptului de drepturi ale omului și să se conformeze.

Educarea în spiritul cunoașterii și respectării drepturilor omului, joacă un rol capital în instituirea unui mediu propice al acțiunii statului în acest domeniu. Fiecare individ trebuie să aibă conștiința propriilor sale drepturi și să învețe să respecte drepturile celuilalt. Acest proces trebuie să înceapă din primii ani de viață ai copilului în familie și să continue în toate treptele de colarizare și după aceea.

Carta Națiunilor Unite, cel mai important tratat internațional din întreaga istorie a omenirii, abordează drepturile omului în Preambul și în asezele articolele sale. Încheiată în numele popoarelor Națiunilor Unite, Carta este dominată, în preambulul său, de grija față de om, două din cele patru paragrafe ale sale conținând referiri la drepturile omului.

În paragraful 2 este reafirmat *„credința în drepturile fundamentale ale omului, în demnitatea și valoarea persoanei umane, în egalitatea în drepturi a bărbaților și femeilor, precum și a națiunilor mari și mici, iar în paragraful 4, popoarele Națiunilor Unite își exprimă hotărârea de a favoriza „progresul social și instaurarea unor condiții mai bune de trai într-o mai mare libertate”.*

Patru dintre instituțiile specializate din Sistemul Națiunilor Unite au înscris în actele constitutive promovarea drepturilor omului în domeniile lor de activitate. Acestea sunt: Organizația Internațională a Muncii (OIM), Organizația Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), Organizația Mondială a Sănătății (OMS) și Organizația Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO).

Drepturile omului în Constituția Organizației Internaționale a Muncii (OIM)

OIM este organizație interguvernamentală cu statut de instituție specializată a Națiunilor Unite din anul 1946, a fost înființată la 11 aprilie 1919, cu scopul de a ocroti demnitatea muncitorilor, a contribui la îmbunătățirea condițiilor lor de muncă și la ridicarea nivelului de trai, a realiza bunăstarea economică și folosirea deplină a forței de muncă, a ocroti sănătatea muncitorilor, protecția mamei și a copilului, a asigura posibilități egale în domeniul învățământului și pregătirii profesionale.

Constituția OIM plasează protecția drepturilor muncitorilor pe două coordonate: *„pe sentimentul de justiție și omenie” și pe „dorința de a asigura o pace trainică în lume”.*

La 10 mai 1944, cu un an înainte de încheierea celui de-al doilea război mondial, cea de-a 26-a Conferință generală a OIM a adoptat *„Declarația de la Philadelphia privind scopurile și obiectivele Organizației Internaționale a Muncii” și principiile după care trebuie să se creeze politica membrilor ei (5).*

Declarația este alcătuită din cinci părți, astfel:

Partea I enunță următoarele principii fundamentale:

- Munca nu este o marfă,
- Libertatea cuvântului și de asociere este esențială pentru un progres continuu,
- Mizeria oriunde există, constituie o amenințare pentru bunăstarea tuturor,
- Lupta împotriva sărăciei trebuie să se desfășoare fără răzgaz în fiecare stat și prin eforturi internaționale permanente și unitare.

Partea a II-a a declarației, pornind de la constatarea că „o pace trainică nu poate fi stabilită decât pe baza justiției sociale” enunță următoarele obiective și modalități de acțiune pentru atingerea lor:

- Toate ființele omenești, fără deosebire de rasă, credință, sex, au dreptul să urmărească atât bunăstarea materială, cât și dezvoltarea lor spirituală în condițiile libertății și demnității, stabilității economice și posibilităților egale,
- Realizarea condițiilor care să permit obținerea acestui rezultat trebuie să constituie scopul central al oricărei politici naționale și internaționale,
- OIM îi revine sarcina să studieze toate politicile și măsurile de ordin economic și financiar pe plan internațional în lumina acestui obiectiv fundamental.

Partea a III-ea cuprinde obligația solemnă a OIM de a promova în statele lumii programe care ar urmări:

- Folosirea completă a forței de muncă și ridicarea nivelului de trai,
- Angajarea muncitorilor în activități care să le ofere satisfacția de a-și folosi priceperile și cunoștințele pentru a aduce o cât mai mare contribuție la bunăstarea generală,
- Extinderea măsurilor de asigurări sociale,
- Ocrotirea adecvată a vieții și sănătății muncitorilor în toate muncile profesionale,
- Protecția copiilor și a mamelor,
- Un nivel adecvat de alimentație, de condiții de locuit și posibilități de recreere și cultură,
- Asigurarea unor posibilități egale în domeniul învățământului și pregătirii profesionale.

Partea a IV-a enunță ideea că realizarea obiectivelor cuprinse în Declarația de la Philadelphia poate fi asigurată printr-o acțiune eficientă pe plan internațional și național, în special prin măsuri tinzând să favorizeze dezvoltarea producției și consumului, să evite fluctuațiile economice grave, să realizeze progresul economic și social al regiunilor din lume mai puțin dezvoltate, să asigure stabilitatea prețurilor mondiale ale materiilor prime.

Partea a V-a „afirmă că principiile enunțate în această Declarație se aplică în întregime tuturor popoarelor lumii”.

În concluzie, pentru transpunerea în viață a principiilor și obiectivelor enunțate în declarație, OIM desfășoară următoarele activități: elaborează convenții și recomandări care stabilesc normele internaționale ale muncii (6), formulează

Principii și programe internaționale destinate a îmbunătăți condițiile de muncă și de trai, promovarea drepturilor fundamentale ale omului, desfășoară activități de instruire, învățământ, cercetare, cooperează cu alte instituții în vederea sprijinirii țărilor membre de a-și formula o politică națională de ansamblu pentru utilizarea forței de muncă.

Drepturile omului în Convenția Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO)

UNESCO este o organizație interguvernamentală cu statut de instituție specializată, înființată la 4 noiembrie 1945. Scopul organizației este de a contribui la menținerea păcii și a securității internaționale prin educație, știință și cultură și comunicație, de a dezvolta colaborarea între națiuni în vederea asigurării respectului universal al justiției și legii „drepturile omului și libertățile fundamentale pentru toți fără deosebire de rasă, sex, limbă, religie, pe care Carta Națiunilor Unite le recunoaște tuturor popoarelor”.

Ca și Constituția OIM, Convenția UNESCO fundamentează principalele sale obiective pe menținerea păcii și securității internaționale și pe respectul universal al drepturilor omului și libertăților fundamentale.

UNESCO, pentru atingerea obiectivelor propuse, acționează pe mai multe planuri: prin acțiuni cu caracter normativ, prin repunerea în funcțiune a sistemelor de învățământ dezorganizate în urma conflictelor armate, prin organizarea de acțiuni pilot, prin difuzarea de directive în domeniul educației.

În domeniul activităților sale normative, UNESCO a adoptat o serie de instrumente internaționale (convenții, rezoluții, recomandări) vizând exercitarea drepturilor omului.

Drepturile omului în Constituția Organizației Mondiale a Sănătății (OMS)

OMS este o organizație interguvernamentală cu statut de instituție specializată a Națiunilor Unite, înființată la New York la 22 iulie 1946. Telul OMS este promovarea cooperării internaționale în vederea ridicării popoarelor la cel mai înalt grad de sănătate.

Sănătatea tuturor popoarelor este o condiție fundamentală a păcii în lume și a sănătății.

Guvernele au responsabilitatea popoarelor lor, ele nu pot face față acestor răsputeri decât luând măsurile sanitare și sociale adecvate pentru realizarea acestor deziderate. OMS i-a fost conferite anumite funcții, printre care cea de a acționa ca o autoritate conducătoare și coordonatoare în domeniu, acordând asistență guvernelor pentru îndeplinirea serviciilor lor de sănătate, înființând și întreținând servicii administrative și tehnice, de statistică, desfășurând acțiuni vizând eradicarea bolilor epidemice, endemice și inițiind convenții și regulamente referitoare la diverse probleme internaționale privind sănătatea.

Drepturile omului în Carta Organizației Națiunilor Unite pentru Alimentație și Agricultură (FAO)

FAO este o instituție specializată a ONU înființată în 16.10.1945, având printre obiectivele sale și pe acela al realizării cooperării internaționale în domeniul drepturilor omului, în special al eliminării foametei și malnutriției care este un drept fundamental al omului. Ea are un caracter tehnic, urmărind ridicarea nivelului de trai al popoarelor statelor membre, sporirea randamentului producției și repartiției produselor alimentare și agricole, îmbunătățirea condițiilor de existență a populațiilor rurale, expansiunea economiei mondiale și rezolvarea problemei subnutriției pe TERRA.

Pentru îndeplinirea funcțiilor sale, FAO desfășoară următoarele activități: culege, analizează, interpretează și difuzează membrilor și date privind hrana, alimentația, agricultura, acordă asistență tehnică în vederea realizării unor programe naționale, recomandă întreprinderea unor acțiuni pe plan național și internațional, conservarea resurselor naturale și adaptarea unor metode perfecționate de producție agricolă.

În 1960, FAO a lansat campania mondială împotriva foametei și a încheiat acorduri în vederea creării unor fonduri cu destinație specială.

NOTE

1. Ionel Cloșc , Ion Suceav , *Tratat de Drepturile Omului*, Editura V.I.S. Print, București, 2002, pag. 46.
2. Conceptul de organizație neguvernamental desemnează organizațiile internaționale care n-au fost create prin acorduri inter-guvernamentale (Rez. 1296 (XLIV) a Consiliului Economic și Social privind dispozițiile referitoare la consultațiile cu organizațiile neguvernamentale, din 23.V.1968 pag.7).
3. Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, *Drepturile, libertățile fundamentale și îndatoririle constituționale*, Editura IRDO, București, 1992, pag. 22.
4. Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, *Drept Internațional Public*, Editura „SANSĂ”, București, 1994.
5. Textul integral al Declarației și preambulul Constituției OIM în „*Drepturile omului în sistemul Națiunilor Unite*”, vol I, op.cit., pag. 29-32.
6. Până în 1992 OIM a adoptat 147 de convenții și 150 de recomandări care alcătuiesc Codul Internațional al Muncii.

BIBLIOGRAFIE

1. Ionel Cloșc , Ion Suceav , *Tratat de Drepturile Omului*, Editura V.I.S.Print, București, 2003.
2. Asociația Română de Drept Umanitar (coordonator Ion Cloșc), *Drepturile omului. Instrumente juridice internaționale la care România este parte*, 1992, București.
3. Dumitru Codiș , Dumitru Toma, Sandu Frangulea, *Dreptul Internațional Umanitar și Drepturile Omului*, Editura Karta-GRAPHIC, Ploiești, 2011.
4. Ioan Muraru, Gheorghe Iancu, *Drepturile, libertățile fundamentale și îndatoririle constituționale*, I.R.D.O., București, 1992.
5. Irina Maroianu Zlătescu, Radu C. Demetrescu, *Istoria Drepturilor Omului*, I.R.D.O., București, 2003.
6. Ioan Muraru, *Drept Constituțional*, Universitatea Ecologică București, 1990.
7. Dumitra Popescu, Adrian Năstase, Florian Coman, *Drept Internațional Public*, Editura SANSĂ, București, 1994.